

Josip Broz in Winston Churchill med sestankom 12. avgusta v Neaplju, kjer je bila za desetletja zapečaten usoda Jugoslavije

Titovo zavajanje Churchilla

Bogdan Sajovic, foto: Imperial War Museum, arhiv Demokracije, Matic Štojs, Wikimedia commons/ Mackintosh, Gregor Pohleven

Knjiga »Hoodwinking Churchill«, ki prikazuje, kako so komunisti uspešno zavajali britanskega državnika, kar je Josipu Brozu prineslo položaj diktatorja, je dvignila kar nekaj prahu v Veliki Britaniji. V Sloveniji komaj kdo ve, da je sploh izšla.

V letu 2011 je britanski novinar Peter Batty dvignil kar nekaj prahu, ko je izdal knjigo z naslovom »Hoodwinking Churchill«, saj je vrgla slabo luč na ugled nekdanjega britanskega državnika sira Winstona Churchilla in predvsem na njegovo politično presojo. Kot pove naslov, je šlo za prevaro ali, bolje rečeno, zavajanje Churchilla, ki ga je uspešno izvedel tedanji vodja komunistične gverile v Jugoslaviji Josip Broz s svojimi pomočniki in si tako pridobil legitimiteto in tudi materialno pomoč, s katero je lahko po drugi svetovni vojni prevzel oblast v

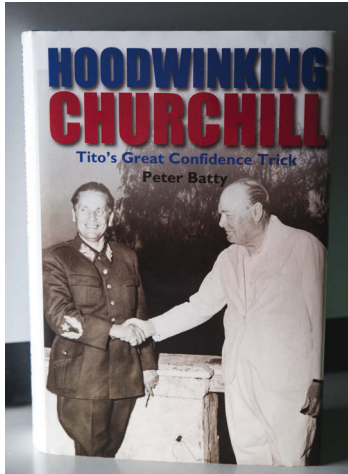
Jugoslaviji in ji nato tri desetletja in pol vladal kot diktator.

Avtor knjige je izkoristil priložnost novih informacij, ki so prišle na dan šele več desetletij po drugi svetovni vojni. Mnoge od teh informacij, ki so se pojavile v zadnjih letih in jih je avtor uporabil kot material za svojo knjigo, so bile »zakopanih« v arhivih britanske televizijske hiše BBC. Peter Batty je v svoji novinarski karieri dolgo časa delal tudi za televizijo, tako za BBC kot za njeno teknico ITV, končno pa je ustanovil lastno produkcijsko hišo, ki se je ukvarjala z izdelavo predlog in scenarijev za filme in

televizijske oddaje. Na zbiranje podatkov in »česanje« arhivov se torej dobro spozna.

Od četnikov k partizanom Iz materiala in dokumentacije, ki jo je avtor knjige izbrskal, je torej nastala platforma za njegovo trditev, rdečo nit knjige, da je bil britanski odločni protikomunistični predsednik vlade zaveden, praktično uspavan v skorajda popolno zaupanje v Broza in njegove »protinacistično-narodno-osvobodilne« namere. In v tej uspavanosti ali zavedenosti je izkušeni državnik Churchill popolnoma prezrl, da ga je izigral

človek, ki mu je šlo prvenstveno za prevzem oblasti, za uničenje tako politične kot tudi siceršnje opozicije že v vojnem času in pripravo terena za prevzem oblasti pred vsem drugim, tudi pred bojem proti okupatorju. Tako izigrani Churchill je torej s svojo integriteto in avtoriteto, ki jo je imel na mednarodnem političnem prizorišču, povzročil, da so se zahodni zavezniki (ruski diktator Stalin je Broza, svojega najmilejšega sina, kakor ga je imenoval, seveda podpiral že od vsega začetka) odvrnili od prozahodne, monarhistične odporiške strani, ki jo je posebej

Knjiga Petra Battyja »Hoodwinking Churchill« meče nekoliko drugačno luč na uveljavljeno podobo Josipa Broza.

general Dragoljub Mihailović. In kar je bilo vsaj toliko, če ne še pomembnejše, zaradi Churchillove intervencije je bila Mihailoviću posledje odrezana vsa materialna podpora zahodnih zaveznikov in preusmerjena h komunističnim partizanom. Še huje, zaradi britanskega pritiska se je morala jugoslovanska kraljeva vlada v izgnanstvu in tudi kralj Peter II. odreči Mihailoviću, ki je bil tedaj minister vojske in mornarice ter poveljnik Jugoslovanske vojske v domovini. Zaradi Churchillovega pritiska je morala na koncu kraljeva vlada v izgnanstvu navezati stike z Brozom, sestaviti skupno vlado, v kateri so bili Broz in njegovi komunisti dejansko dominantna stranka, in zahtevati, pod kaznijo izobčenja, da se vsa Jugoslovanska vojska v domovini oziroma popularno imenovani četniki podvržejo komunističnemu vodstvu v Jugoslaviji. Kot se je izkazalo, je bila izvršitev tega ukaza, prestop k partizanom, za večino četnikov usodna. Večino teh četnikov so namreč komunisti razorožili in na tiho postrelili. To med drugim omenja Uroš Šušterič v svoji knjigi Ravna gora – moja usoda, ki je izšla pri založbi Nova obzorja. Avtor je na tak način izgubil več bližnjih sorodnikov, ki so kot četniki ubogali ukaz iz Londona in napovedano amnestijo, se pridružili partizanom in bili kasneje pomorjeni. To je bil eden izmed najpomembnejših korakov na Brozovi poti do diktatorja Jugoslavije.

Napačna poročila misij Churchill sicer ni bil zaveden samo prek svojih osebnih stikov z Brozom, ampak tudi zaradi poročil ljudi, ki jih je poslal kot člane misij v Jugoslavijo. Ti so pošiljali podatke, ki so bili vsaj pomanjkljivi, če ne celo popolnoma napačni. Zlasti sta bila pri tem udeležena dva Churchillova zaupanja vredna svetovalca, Fitzroy Maclean in William Deakin, ki sta praktično brez preverjanja prenašala podatke, ki so jima jih izročili Broz in njegovi sodelavci. Človek se vpraša, ali so člani teh misij ravnali v dobri veri, ali so imeli kakšne svoje skrite namene, simpatije, ali pa so bili preprosto nesposobni ali naivni. Maclean recimo je bil izredno samozavesten v svoji vlogi, ker je tri leta služil kot nižji uradnik

Avtorju priznavajo, da tisto, kar je napisal o Brozovi brezobzirnosti in diktaturi, vsekakor drži.

na britanskem veleposlaništvu v Moskvi in je pogosto izražal svoje prepričanje, da ve vse o »teh ljudeh«, se pravi o komunistih, da jih pozna do obisti. Izkazalo se je, da očitno ni vedel prav vsega o »teh ljudeh«. Pravzaprav je vedel bore malo. Tudi Churchillov sin Randolph, ki je bil poslan kot član misije h komunističnim partizanom, je tako kot večina drugih članov britanskih misij preprosto sprejel vse, kar so mu servirali, ne da bi kaj posebno preverjal, če je sploh preverjal. Šele proti koncu vojne so nekateri člani britanskih misij poslali bolj realna poročila, a je bilo že prepozno. Eden takšnih je bil znani pisatelj Evelyn Waugh, ki je poslal poročilo o komunističnem nasilju nad verniki in cerkvami, predvsem rimskokatoliško, in o čistkah političnih nasprotnikov. Takšna negativna poročila so bila »arhivirana« in niso prišla v javnost. Pri zatrtju takšnih »politično škodljivih« poročil je bil dejaven celo britanski zunanji minister Anthony Eden osebno. Eden, tesen politični zaveznik Churchilla, je bil mnenja, da so se že tako zelo angažirali na strani Broza, da bi bila javna objava

takšnih poročil velika sramota za vlado in potencialno celo uničujoča za ugled posameznih članov te vlade, zato so javno objavo preprečili. Eden je v petdesetih nasledil Churchilla kot predsednik vlade.

Končno je treba omeniti tudi Jamesa Klugmanna, ki je med vojno deloval kot vodja izpostave britanske službe za posebne operacije SOE (Special Operations Executive) v Kairu. Kairska izpostava pa je bila odgovorna za delovanje na Balkanu. Klugmann, ki je izhajal iz premožne judovske družine, je v študentskih letih postal komunist in kmalu tudi agent Kominterne ter prek nje seveda tudi sovjetske tajne službe. Pred vojno je rekrutiral komunistične simpatizerje, predvsem med akademsko mla-

terena prirejal in tako prirejena posredoval naprej. Tako je storil vse, da je poveljeval Broza in njegove komunistične partizane, na drugi strani pa je očrnil Mihailovića in nasploh vsako protikomunistično gibanje ter še celo cerkve kot kolaborantske in pronacistične. Klugmanna, ki nikoli ni skrival svoje levičarske usmeritve, niso nikoli preverjali, vsaj temeljito ne, in tako vse do njegove smrti niso odkrili njegovega vohunškega delovanja.

Lažna bleščeča fasada Avtor knjige je tako v svojem delu prikazal precej drugačno Brozovo sliko od tiste, ki jo je za svoje dnevno-politične potrebe pomagala zloščiti britanska politika in jo je tudi Broz skrbno negoval, potem ko je postal diktator. Skrbno jo vzdržujejo tudi njegovi današnji častilci. Ta slika kaže Broza kot junaškega partizanskega voditelja, ki je v nasprotju z drugimi v okupirani Evropi celotno vojno vodil boj proti nacistom in osvobodil svojo državo praktično brez tuje pomoči.

Peter Batty pa nasprotno naslika precej drugačno sliko od bleščeče, desetletja vzdrževane fasade.

Prvič, Broz streliva in opreme, ►

Številne britanske misije so se zanašale samo na »partizanske vire« ter tako pošiljale prirejene in lažne podatke. Na fotografiji britanski feldmaršal Harold Alexander in Tito skupaj razpravljata o situaciji v Jugoslaviji in zavezniški pomoči partizanom.

Churchill je poslal v misijo k jugoslovanskim komunističnim partizanom tudi svojega sina Randolpha.

se znova pridružiti sovjetskemu taboru.

Avtor pravi, da je trajalo tako dolgo, da so neprijetna dejstva o Brozu prišla na dan, zato, ker je bilo usklajeno prikrivanje resnice o Brozu delo celotne generacije, ki je imela svoje lastne sebične interese pri ohranjanju mitološke podobe Broza in je predvsem bila tudi odgovorna, da se je ta podoba sploh ustvarila. In omenil je tudi, da je imel v tem interes tudi BBC, ki je pri vsem skupaj igral kontroveržno vlogo.

Zanimivo je, da nekatere navedbe, ki jih je omenil Batty v svoji knjigi, potrjujejo tudi nekateri drugi viri. Eden takšnih je recimo dr. Wilhelm Hoettl. Hoettl, Avstrijec po rodu, je tik pred drugo svetovno vojno doktoriral iz zgodovine. Deloma zaradi prepričanja in deloma zavoljo kariere se je pridružil nacistični

Draža Mihailović je bil za Josipa Broza-Tita pomembnejši nasprotnik kot nacistični okupatorji.

povojnih procesih v Nürnbergu, čeprav njemu samemu nikoli niso sodili. Očitno je bil zaradi svojega obveščevalnega znanja preveč dragocen. Nekaj tistega,

Churchill naj bi bil vedel ali vsaj v veliki meri vedel, kakšna je resnica, vendar je zaradi političnega pragmatizma vseeno raje podprl Broza.

stranki in organizaciji SS. Kot intelektualca je bil dodeljen esesovski tajni službi SD-Sicherheitsdienst in je bil zadolžen predvsem za Italijo in Balkan, kar je bila tudi njegova specializacija. Po vojni so ga ujeli Američani, ga zaslišali in je bil tudi priča na

kar je povedal ameriškim zasliševalcem takoj po vojni, je bilo kasneje uporabljeno v knjigi, ki jo je napisal. Tako je recimo trdil, da Nemci nikoli niso iskali kakšnega stika z generalom Mihailovićem. Prvič, podatki o njem so govorili, da v najboljšem

primeru na mara Nemcev, če jih že kar ne sovraži. Drugič, bil je prepričan frankofil, in tretjič, Mihailović je bil fanatičen nacionalist in monarhist in so ga Nemci že zaradi tega preprosto odpisali kot morebitnega sodelavca. Hoettl je tudi rekel, da so nekatere manjše četniške skupine, ki pa so večinoma delovale na svojo pest, sicer sklepane dogovore z Italijani, vendar je Mihailović to obsojal in jih razglasil za izdajalce. Hoettl je v svoji izjavi tudi povedal, da je Broz sam poslal svoje emisarje k nemškemu poveljstvu za Balkan in ponudil sodelovanje, če bi se skušali zahodni zavezniki izkrcati na jadranski obali. Broz je predlagal nenapadanje in to, naj Nemci partizanom dajo nekaj streliva ter proste roke, da napadejo četnike. Broz je namreč dejal Nemcem, da bodo četniki podprli anglo-ameriško izkrcanje, so torej grožnja, vendar so partizani pripravljene opraviti z njimi in se tako Nemcem ne bo treba ukvarjati s tem. Hoettl je trdil, da so bili pogovori intenzivni, potem pa je prišlo vse skupaj na uho Hitlerjevemu vodji pisarne Bormannu, ta pa je zaradi lastnih interesov v politični igri moči vse skupaj precej popačeno nesel Hitlerju na ušesa in je nato Hitler ukazal, da se vsakršno »sodelovanje z banditi« takoj prekine.

Branilci »lika in dela« Knjiga Petra Battyja je v tujini dvignila kar nekaj obrvi in tudi prahu ter zadrege. Najbolj so bili seveda v zadregi v fundaciji, kjer negujejo spomin na Winstona Churchilla. Težko je bilo priznati, da je tako glorificirani državnik, kot je Churchill, tako zelo »brnil v temo«. Fundacija je tako v nekakšnem neuradnem odgovoru na knjigo skušala čim bolj minimizirati, da je bil njihov veliki idol prevaran. Churchill naj bi bil tako vedel ali vsaj v veliki meri vedel, kakšna je resnica, vendar je zaradi političnega pragmatizma vseeno raje podprl Broza. Menda naj bi bil Macleana vprašal, ali namerava po vojni živeti v

Britanska vojaška pomoč jugoslovanskim partizanskim enotam

► ki jo je dobil od Britancev in Američanov, ni uporabil za pobijanje nemških okupatorjev, pač pa predvsem za uničenje svojih političnih tekmecev.

Drugič, Broz je obtoževal svoje politične nasprotnike (Jugoslovansko vojsko v domovini, četnike), da so prejeli orožje in strelivo od Italijanov, sam pa je na drugi strani predlagal Nemcem skupno delovanje, da bi se uprli morebitnemu anglo-ameriškem izkrcanju na jadranski obali.

Tretjič, komunistični partizani so naredili bore malo, da bi preprečili nemškemu okupatorju, da bi na jugoslovanskem ozemlju izkoriščal bogate zaloge različnih surovin, ki so bile ključnega pomena za delovanje nemškega vojaškega stroja.

Četrtoč, nemški umik prek Balkana nazaj proti Nemčiji je bil s strani komunističnih partizanov praktično neoviran, celo tako neoviran, da so to opazili tudi Britanci in je bilo to veliko razočaranje za Churchilla.

Petič, Jugoslavijo je zares osvobodila Rdeča armada in ne Brozovi partizani.

Šestič, ob koncu vojne so komunistični partizani brezobzirno pobili na sto tisoče protikomunistov, ki so jih Britanci vrnili v Jugoslavijo, kar so verjeli Brozovim obljubam.

In sedmič, avtor navaja, da je že po nekaj tednih svojega tako opevanega »razkola« s Stalinom v juniju 1948 Broz poskušal na vse načine priti spet v milost in

Jugoslaviji, in ko je ta dogovoril da ne, je Churchill dejal, da tudi on ne, zato je torej popolnoma vseeno, kdo bo vladal v Jugoslaviji. Mimogrede, po vojni so, čeprav je bilo prepovedano tujcem kupiti nepremičnine v Jugoslaviji, Macleanu dovolili, da je kupil vilo na Korčuli; po Brozovem naročilu so izdali odlok, da lahko v tistem kraju tudi tujci kupijo nepremičnine, takoj ko je bila vila kupljena, pa so ta odlok preklicali.

Fundacija je skušala tudi minimizirati vlogo Jamesa Klugmanna, češ da ni bila tako odločilna, kar je morda celo res. Velika Britanija je bila tako zelo »prestreljena« s komunističnimi špijoni – Phillby, Burgess, zakonca Kroger, Blunt, Fuchs – da eden več ali manj morda res ni pomenil kakšne velike razlike.

Skratka, fundacija, ki ohranja »lik in delo« Churchilla, se je postavila na stališče, da je njihov idol deloval tako, kot mu je narekovala realpolitika, in torej ni bil prevaran. Da je podpiral Broza zato, da ne bi vznemiril Stalina, ker je bil zveza s Sovjetsko zvezo pač ključnega pomena, Stalin pa je podpiral Broza. Zapisali so, da je bil seveda Churchill antikomunist in prav tako tudi Mihailović. A to še ni bilo zadosti, da bi Churchill Mihailovića še naprej podpiral. »Vojna je umazana in

Britanci so verjeli Brozu in tako poslali v Jugoslavijo ter s tem v smrt sto tisoče protikomunistov.

pogosto cinična zadeva,« so zapisali. Avtorju priznavajo, da ti-

drži, zavračajo pa tezo, da je šlo za kakšno zaroto. Kaže, da so

Usklajeno prikrivanje resnice o Brozu je bilo delo celotne generacije, ki je imela svoje lastne sebične interese pri ohranjanju mitološke Brozove podobe.

sto, kar je napisal o Brozovi brezobzirnosti in diktaturi, vsekakor se v fundaciji v svojem odgovoru malo zaplezali. Na eni strani

trdijo, da je Churchill deloval preračunljivo in ne naivno, nekako v stilu »bolje podlež kot naivec«, na drugi pa, da »ni šlo za zaroto«. Ja, kaj pa je to drugega, če nekdo ali neka skupina ljudi prikrije ali celo ustvari resnico za dosego dnevnopolitičnega cilja? In seveda, kako da je Churchill celo sam nekoč po vojni dejal, da ga je Broz prevaral?

V Sloveniji izdaja takšnih knjig mine neopaženo, pa tudi če bi jo opazili, bi se nedvomno znašla pod ognjem apologetov in častilcev diktatorja Broza. Leti so v Sloveniji zelo številčni in zvesto vzdržujejo svetel spomin na »lik in delo« Josipa Broza. To dokazujejo tudi mnoge ulice, kipi in še celo napis na Sabotinu, posvečen nekdanjemu diktatorju. Že samo namig, da bi lahko recimo odstranili patetični napis na Sabotinu, bi sprožil blaznost med dobršnim delom prebivalstva Slovenije, zato je seveda utopično pričakovati, da bi se jih knjiga, kot je delo Petra Battyja, sploh dotaknila. Srečni bi bili lahko, če knjige ne bi množično sežigali na kakšni »vseslovenski vstaji«, odeti v ikonografijo iz Brozovih »zlatih časov«. **D**

Negovanje bleščeče podobe o Brozu je tudi danes zelo močno pri velikem delu Slovencev.

